

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана
соціологічного факультету

 В'ячеслав НІКУЛІН
«28» червня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПАРАДОКСИ СЕКСУАЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ»**

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень

Галузь знань: _____

Спеціальність _____

Освітня програма _____

Вид дисципліни _____ міжфакультетська за вибором

Факультет _____ соціологічний

2024 / 2025 навчальний рік

«Парадокс сексуальності сучасної людини»
Міжфакультетська дисципліна

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

26 червня 2024 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Зубарев Олександр Сергійович – кандидат соціологічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 12 червня 2024 року

В.о. завідувачки кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 8 від 24 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Парадокси сексуальності сучасної людини» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є ґрунтовне висвітлення наукових підходів до гендеру та статі; вікових трансформацій сексуальності; гендерної соціалізації; сексуальних культур світу та інших аспектів сексуальності людини. Курс спрямований на усунення прогалин у знанні з сексологічної проблематики в студентів – майбутніх батьків. Соціокультурний акцент дозволяє сфокусуватися на сексуальності як феномені культури, що сьогодні зазнає значних трансформацій.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- 1) розкрити основні наукові підходи до розуміння статі, гендеру та сексуальності;
- 2) висвітлити питання співвідношення соціального та біологічного в людині;
- 3) надати уявлення про сексуальну культуру суспільства;
- 4) надати уявлення про психосексуальний розвиток особистості та гендерну соціалізацію;
- 5) висвітлити теорії гомосексуальності;
- 6) висвітлити соціально-правові аспекти сексуальності тощо.

1.3. Кількість кредитів – 3 кредитів ECTS.

1.4. Загальна кількість годин – 90 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2,3-й	-й
Семестр	
2-й	-й
Лекції	
28 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
62 год.	82 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

Програмні результати навчання:

РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

Також згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

знати:

- основні наукові підходи до розуміння статі, гендеру та сексуальності;
- етапи психосексуального розвитку та гендерної соціалізації;
- типи сексуальних культур світу;
- типи сексуальних орієнтацій.
- основні тенденції в царині сексуальності, еротики та кохання в сучасному світі.

вміти:

- самостійно звертатися до наукових джерел з сексології та використовувати отримані знання для вирішення різноманітних проблем повсякденного життя.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Сексуальність у напівсутінках міфів та світлі наукових теорій.

Міфологічне, мистецьке, релігійне та наукові осмислення сексуальності. Поява та розвиток психоаналізу З. Фрейда. А. Кінзі та перші соціологічні дослідження сексуальної поведінки. Праця В. Мастерса та В. Джонсон «Людська сексуальна реакція». Структура сучасної сексології: загальна, медична, соціокультурна сексологія. Есенціалістський та конструктивістський підходи до розуміння сексуальності.

Тема 2. Соціальні та біологічні аспекти сексуальності людини.

Сексуальність як природне в людині. Стать та статевий диморфізм. Статева диференціація в онтогенезі (Дж. Мані). Відмінності між статтю та гендером. Гендерна ідентичність. Гендерна роль. Проблема сексизму. Сексуальна поведінка тварин та

людини: схожі та відмінні риси. Ч. Дарвін про статевий відбір у тварин. Полігамія та моногамія. Сексуальність та репродукція.

Тема 3. Сексуальність як феномен культури.

Поняття сексуальної культури. Компоненти сексуальної культури. Сексуальність та гендерний символізм. Сексуальні звичаї та обряди. Чоловічі та жіночі ініціації. Норми сексуальної поведінки. Репродуктивні табу. Сексуальні практики. Основні етапи історії сексуальності. Сексуальна революція 20 сторіччя. Молодь та сексуальна революція. Парадокси радянської сексофобії.

Тема 4. Сексуальність та еротика в сучасному світі.

Біологічний підхід до сексуальності. Гормональна регуляція сексуальної поведінки, феромони. Психологічні аспекти сексуальності. Сексуальний сценарій. Особливості чоловічої сексуальності. Міфи про чоловіків. Особливості жіночої сексуальності. Поняття еротики. Індивідуально-типологічні особливості сексуальності. Дискусії щодо мастурбації. Вплив на сексуальну поведінку алкоголю, наркотиків, медичних препаратів. Віртуальний секс. Парадокси віртуального сексу.

Тема 5. Сексуальність та любов у сучасному світі.

Любов в історичній ретроспективі. Психологія любові. Ф. Стендаль «Про любов». Дон Жуан та Вертер. Любов та дружба. Любов та симпатія. Види любові: ерос, любус, сторге, манія, прагма, агапе (Д. Лі).

Тема 6. Психосексуальне становлення особистості.

Психосексуальний розвиток, його принципи. Поняття гендерної соціалізації та психосексуального розвитку. Теорії гендерної соціалізації. Дитяча сексуальність. Пубертатний вік. Підліткова та юнацька сексуальність. Феномен закоханості.

Тема 7. Сексуальність та вік.

Сексуальність, вік та шлюб. Дорослішання та старіння. Інтенсивність сексуальної активності. Проблема оцінки якості шлюбної сексуальності. Сексуальна задоволеність. Неспівпадіння бажань та потреб шлюбної пари. Рутинізація шлюбних стосунків. Число сексуальних партнерів. Сексуальність та старіння.

Тема 8. Сексуальні орієнтації.

Поняття сексуальної орієнтації. Гомо-, гетеро- та бісексуальність. Параметри визначення сексуальної орієнтації за Ф. Клайном: сексуальні фантазії, емоційні переваги, соціальні переваги, стиль життя, самоідентифікація. Теорії гомосексуальності. Формування гомосексуальної ідентичності. Одностатеве кохання в історії. Гомофобія. Нормалізація одностатевого кохання.

Тема 9. Соціально-правові аспекти сексуальності.

Сексуальні права людини. Сексуальне домагання, примус, зґвалтування. Соціально-психологічні наслідки зґвалтування. Правовий захист від сексуального примусу. Сексуальна експлуатація дітей та підлітків. Проституція. Сексуальні потреби та комерційний секс. Чоловіча проституція. Комерційна еротика.

Тема 10. Сексуальне здоров'я та сексуальні розлади.

Сексуальне та репродуктивне здоров'я. Фактори, що впливають на сексуальне здоров'я. Контрацепція та планування сім'ї. Сексуальні дисфункції. Порушення гендерної ідентифікації. Парафілії. Садизм та мазохізм. Про значення сексуальної освіти.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Сексуальність у напівсутінках міфів та світлі наукових теорій.		4				6		2					10
Тема 2. Соціальні та біологічні аспекти сексуальності людини.		4				6		2					8
Тема 3. Сексуальність як феномен культури.		4				6							8
Тема 4. Сексуальність та еротика у сучасному світі.		2				6							8
Тема 5. Сексуальність та любов у сучасному світі.		2				6							8
Тема 6. Психосексуальне становлення особистості.		4				6							8
Тема 7. Сексуальність та вік.		2				6		2					8
Тема 8. Сексуальні орієнтації.		2				6		2					8
Тема 9. Соціально-правові аспекти сексуальності.		2				6							8
Тема 10. Сексуальне здоров'я та сексуальні розлади.		2				8							8
Усього:		28				62		8					82

4. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види та зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Очне	Заочне
1	Читання літератури, яку пропонує викладач.	52	60
3	Виконання творчих завдань за темами лекцій	10	22
	Разом	62	82

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом.

7. Методи навчання

Інтерактивна лекція.

8. Методи контролю

Залікова робота, передбачена навчальним планом. *Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.*

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Залікова робота	Сума
	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання (реферат)	Разом		
T1 –T10					
				100	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

Критерії оцінювання навчальної діяльності

Критерії оцінювання залікової роботи

100-90	балів отримують студенти, які у заліковій роботі продемонстрували ґрунтовні знання у відповіді на запитання білету; творчий підхід до розкриття теми, з відсилками як до джерел обов'язкової, так і до джерел додаткової літератури; вміння актуалізувати науковий пошук та аргументувати свою думку; навички написання якісного, структурованого академічного тексту.
--------	--

89-80	балів отримують студенти, які повністю відповідали на запитання залікового білету, але їхній відповіді бракує творчого підходу, трансгесії за межі викладеного в лекціях матеріалу; бракує апеляцій до джерел додаткової літератури; у тексті присутня чітка аргументація, логіка викладу, структура, проте можуть мати місце деякі фактологічні помилки тощо.
79-70	балів отримують студенти, які частково відповідали на запитання залікового білету, використавши знання, отримані лише на лекційних заняттях, в роботі бракує творчого (пере)осмислення цих знань, не проблематизуються питання, а дається заздалегідь заготовлена відповідь; текст в цілому структурований, якісний, з невеликою кількістю помилок.
69-60	балів отримують студенти, які неповністю відповідали на запитання залікового білету (деякі суттєві аспекти теми залишилися не розкритими); відповідь, у якій студент використовує знання, отримане на лекціях, структурована, логічна, але не аргументована; робота має лексичні, стилістичні, фактологічні помилки, яких не надто багато.
59-50	балів отримують студенти, які неповністю відповідали на запитання залікового білету, обмежившись викладом основних положень теми; текст, як правило, містить помилки як у знанні матеріалу, так і лексичні, стилістичні, граматичні тощо; відсутня аргументація викладених положень; текст погано структурований, його частини слабко зв'язані одна з одною.
49-0	балів отримують студенти, у роботі яких є спроба відповіді на поставленні питання, яка виглядає поверхневою; текст не структурований, відсутня чітка логіка викладу матеріалу та його аргументація; мають місце помилки як у знанні матеріалу, так і мовні, яких доволі багато.

10. Рекомендована література

Основна

1. Кон І.С. Вступ до сексології. Київ: Либідь, 1991. – 304 с
2. Kon I. Einführung in die Sexologie. Verlag: Köln, Pahl-Rugenstein. 1985. 376 p.
3. Lemmer J. Introduction to Sexology. Pretoria : Sexology SA. 2005a.
4. Lemmer J. Identity & Sexual Identity. Pretoria : Sexology SA. 2005b.
5. Yarber William L., Sayad Barbara W. Human Sexuality: Diversity in Contemporary Society, 10th Edition. McGraw-Hill Education, New York, NY. 2018. 688 p.

Допоміжна

1. Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть / переклад Леоніда Кононовича. Львів : Кальварія, 2004.
2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / переклад Володимира Ховхуна. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004.
3. Бодріяр Ж. Божиста лівиця / переклад Леоніда Кононовича. Львів : Кальварія, 2007.
4. Бодріяр Ж. Фатальні стратегії / переклад Леоніда Кононовича. Львів : Кальварія, 2010.
5. Гендер для медій : підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей /за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ : Критика, 2013.

6. Збігнев Лев-Старович. Вона і Він про секс / переклад Оксани Пендерецької. Київ : Книги-XXI, 2011.
7. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Київ: Перун, 2003.
8. Кімелл М. Гендероване суспільство. Київ : Сфера, 2003.494с.
9. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи, 2017. 256 с.
10. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства [глави з книги] / пер. В. Курганський. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія : Хрестоматія. Київ : Либідь, 1996. С. 87-134.
11. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: філософське дослідження вчення Зигмунда Фрейда / пер. О. Юдін. Київ : Ніка-Центр, 2010. 248 с.
12. Фуко М. Правила промови. Київ : Дух і літера, 1993. 61 с.
13. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. Київ : Основи, 1998. 392 с.
14. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 1: Жага пізнання. Харків : ОКО, 1997. 235 с.
15. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 2: Інструмент насолоди. Харків : ОКО, 1999. 288 с.
16. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 3: Плекання себе. Харків : ОКО, 2000. 264 с.
17. Фуко М. Проблеми методу: Інтерв'ю з Мішелем Фуко. Пер. з французької Віталій Лях. У вид. Після філософії: Кінець чи трансформація? Київ : Четверта хвиля, 2000.
18. Фуко М. Археологія знання. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
19. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. Київ : Комубук, 2020.
20. Giami A. History of Sexology and Theories of Sexuality: An Introduction. In: Giami A., Levinson S. (eds) Histories of Sexology. Global Queer Politics. Palgrave Macmillan, Cham. 2021. https://doi.org/10.1007/978-3-030-65813-7_1
21. Levinson S. Sexology and Sciences of Sex as an Observatory for Political Histories of Science. In: Giami A., Levinson S. (eds) Histories of Sexology. Global Queer Politics. Palgrave Macmillan, Cham. 2021. https://doi.org/10.1007/978-3-030-65813-7_19
22. Leng K., Sutton K. Histories of sexology today: Reimagining the boundaries of scientia sexualis. History of the Human Sciences. 2021; 34(1):3-9. <https://doi.org/10.1177%2F0952695120927172>
23. Rumson L. "Kink in the Time of Sexology: An Interdisciplinary Approach to "Abnormal Sexuality" in Victorian Culture", Hart, K.-P.R. and Cutler-Broyles, T. (Ed.) Kink and Everyday Life (Emerald Interdisciplinary Connexions), Emerald Publishing Limited, Bingley, 2021. pp. 67-83. <https://doi.org/10.1108/978-1-83982-918-520211014>

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Французький інформаційний портал з гуманітарних наук: <https://www.cairn.info/>
2. Незалежний культурологічний часопис «І»: <http://www.ji.lviv.ua/n33texts/33-zmist.htm>

Забезпечення викладання навчальної дисципліни для змішаної форми навчання

**(Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії
обставин непоборної сили, в тому числі військового стану в Україні)**

В умовах **військового стану** освітній процес в університеті здійснюється за дистанційною формою навчання, а саме:

– дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;

– дистанційно на платформі Zoom проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи.

Підсумковий контроль з курсу здійснюється у системі Moodle.

Питання до заліку

1. Міфологічне, мистецьке, релігійне та наукове осмислення сексуальності.
2. Становлення та основні положення психоаналізу З. Фрейда.
3. А. Кінзі та перші соціологічні дослідження сексуальної поведінки.
4. Основні положення роботи В. Мастерса та В. Джонсон «Людська сексуальна реакція».
5. Структура сучасної сексології: загальна, медична, соціокультурна сексологія.
6. Есенціалістський та конструктивістський підходи до розуміння сексуальності.
7. Сексуальність як природне в людині. Стать та статевий диморфізм. Статева диференціація в онтогенезі (Дж. Мані).
8. Відмінності між статтю та гендером. Поняття гендерної ідентичності та гендерної ролі.
9. Сексизм: визначення та шляхи протидії.
10. Сексуальна поведінка тварин та людини: схожі та відмінні риси.
11. Ч. Дарвін про статевий відбір у тварин.
12. Полігамія та моногамія. Феномен серійної моногамії.
13. Поняття сексуальної культури. Компоненти сексуальної культури.
14. Сексуальність та гендерний символізм. Сексуальні звичаї та обряди. Чоловічі та жіночі ініціації.
15. Норми сексуальної поведінки. Репродуктивні табу. Сексуальні практики.
16. Основні етапи історії сексуальності. Сексуальна революція 20 сторіччя. Молодь та сексуальна революція. Парадокси радянської сексофобії.
17. Біологічний підхід до сексуальності. Гормональна регуляція сексуальної поведінки, феромони.
18. Психологічні аспекти сексуальності.
19. Сексуальний сценарій.
20. Особливості чоловічої сексуальності. Міфи про чоловіків.
21. Особливості жіночої сексуальності.
22. Поняття еротики.
23. Індивідуально-типологічні особливості сексуальності.
24. Дискусії щодо мастурбації.
25. Вплив на сексуальну поведінку алкоголю, наркотиків, медичних препаратів.
26. Віртуальний секс. Парадокси віртуального сексу.
27. Любов в історичній ретроспективі.
28. Психологія любові. Ф. Стендаль «Про любов». Дон Жуан та Вертер.
29. Любов та дружба. Любов та симпатія.
30. Види любові: ерос, любус, сторге, манія, прагма, агапе (Д. Лі).
31. Психосексуальний розвиток, його принципи.
32. Поняття гендерної соціалізації та психосексуального розвитку.
33. Теорії гендерної соціалізації.
34. Дитяча сексуальність. Пубертатний вік. Підліткова та юнацька сексуальність.
35. Феномен закоханості.
36. Сексуальність, вік та шлюб.
37. Дорослішання та старіння.
38. Інтенсивність сексуальної активності.
39. Проблема оцінки якості шлюбної сексуальності.
40. Неспівпадіння бажань та потреб шлюбної пари. Рутинізація шлюбних стосунків.
41. Число сексуальних партнерів.
42. Сексуальність та старіння
43. Поняття сексуальної орієнтації. Гомо-, гетеро- та бісексуальність.

44. Параметри визначення сексуальної орієнтації за Ф. Клайном: сексуальні фантазії, емоційні переваги, соціальні переваги, стиль життя, самоідентифікація.
45. Теорії гомосексуальності. Формування гомосексуальної ідентичності.
46. Одностатеве кохання в історії. Гомофобія. Нормалізація одностатевого кохання.
47. Сексуальні права людини. Сексуальне домагання, примус, зґвалтування.
48. Соціально-психологічні наслідки зґвалтування. Правовий захист від сексуального примусу.
49. Сексуальна експлуатація дітей та підлітків.
50. Проституція. Сексуальні потреби та комерційний секс. Чоловіча проституція. Комерційна еротика.
51. Сексуальне та репродуктивне здоров'я. Фактори, що впливають на сексуальне здоров'я.
52. Контрацепція та планування сім'ї.
53. Сексуальні дисфункції.
54. Порушення гендерної ідентифікації. Парафілії. Садизм та мазохізм.
55. Про значення сексуальної освіти.